

Oorlogstrauma's achter slot en grendel

26/06/2013 om 03:00 door Bruno De Wever, Pieter Lagrou, Xavier Rousseaux en Herman Van Goethem

Foto: Herwig Vergult/Belga

MENING VAN DE DAG - Meer dan veertig jaar lang konden historici de collaboratiedossiers vrijwel probleemloos raadplegen. Maar sinds kort is een hele reeks restrictieve voorwaarden opgelegd, klagen vier hoogleraars Geschiedenis aan, waardoor serieus wetenschappelijk onderzoek haast onmogelijk wordt gemaakt.

Wie? Hoogleraars geschiedenis van respectievelijk UGent, ULB, UCL en UA.

Wat? Niet een college van magistraten, maar het Rijksarchief moet bepalen wie toegang krijgt tot collaboratiedossiers.

Het onderzoek over de Tweede Wereldoorlog in België wordt sinds 2010 fundamenteel gehinderd omdat het college van procureurs-generaal de zo belangrijke 'repressiearchieven' de facto gesloten heeft. Dat kwam wellicht door een tijdelijk personeelstekort, maar intussen zitten we wel met een funeste beleidswijziging.

Sinds de jaren 1970 konden historici de ruim 400.000 collaboratiedossiers probleemloos consulteren. Instellingen zoals het Cegesoma of Kazerne Dossin steunen voor hun werking sterk op deze archieven. Samen met vele andere collega's hebben wij, hoogleraren Geschiedenis aan vier Belgische universiteiten, vanuit deze dossiers fundamenteel onderzoek uitgebouwd. De vernieuwende historische inzichten droegen bij aan de individuele en collectieve verwerking van oorlogstrauma's. Ook werd het collectieve geheugen over collaboratie en repressie in België de voorbije decennia fundamenteel bijgestuurd. Voor elke samenleving is zoiets van groot belang. Denken we maar aan de Waarheidscommissies of aan het Stasi-archief dat belanghebbenden kunnen consulteren. Die relatieve openheid is fundamenteel voor een democratische rechtsstaat.

Open beleid

Na de opheffing van de militaire rechtbanken werd het college van procureurs-generaal in 2004 bevoegd voor de repressiedossiers. Het college zette aanvankelijk het open beleid voort dat tot dan toe had gegolden. En terecht. Nooit leverde het enig probleem op. In geen 40 jaar.

Aan de consultatie waren uiteraard voorwaarden verbonden. Zo moest, indien een veroordeelde nadien in eer was hersteld, de onderzoeker daarvan melding maken. Idem wanneer iemand was vrijgesproken, of wanneer een onderzoek afgesloten was met een niet-vervolg of seponering. Uiteraard moest ook de privacywetgeving worden nageleefd.

Sinds 2010 is het toestemmingsbeleid dus veranderd. Wie om inzage vraagt moet nu gemiddeld 6 à 9 maanden wachten op een antwoord. Daardoor zijn, in een eenjarige Master, scripties over collaboratie uitgesloten, terwijl ook doctorandi in de problemen geraken. Ook stelt het college heel restrictieve voorwaarden.

Er zijn ten eerste de ca. 56.000 veroordelingen. Kreeg een betrokkene nadien eerherstel, dan is zijn dossier voortaan niet meer consulteerbaar. Nu hebben de ministers van Justitie na 1945 op grote schaal gebruik gemaakt van vervroegde vrijlating, waarna eerherstel kon volgen. In 1950 zat nog slechts een 300-tal veroordeelden gevangen, en alle anderen konden meestal probleemloos eerherstel bekomen indien ze daarom vroegen. Vele tienduizenden deden dat, haast steeds met gunstig gevolg. Zijn nu dus gesloten voor onderzoek: de dossiers van de Secretarissen-generaal, talrijke dossiers van magistraten en van oorlogsburgemeesters, dossiers van Belgische jodenjagers, dossiers economische collaboratie, zowat alle dossiers over collaborerende kranten en organisaties, enzovoort. Eerherstel staat in België dus de facto gelijk met amnesie. Het is alsof die dossiers niet meer bestaan. Ze zijn er wel, maar niemand mag ze nog inkijken.

Voor de honderdduizenden andere dossiers, zonder veroordeling, geldt dat ze enkel kunnen worden geraadpleegd indien de aanvrager een verklaring kan voorleggen van de personen tegen wie dit dossier werd aangelegd of, bij overlijden, van 'hun rechthebbenden', waarin zij stellen geen bezwaar te hebben tegen de inzage. Maar waarom zouden nabestaanden een absoluut en preventief recht krijgen om, zonder enige motivering, historisch onderzoek te belemmeren? Dit is een fundamentele beperking van de vrijheid van onderzoek.

Het gaat niet alleen om wetenschappelijke onderzoek. Nabestaanden van de oorlogsgeneratie zoeken opheldering. Dat zij vaak geen toegang krijgen tot de repressiedossiers, is voor henzelf frustrerend en heeft ook een maatschappelijk neveneffect. Wij weten uit ervaring dat getuigenissen en overtuigingsstukken in de

dossiers taaie mythes uit de wereld kunnen helpen. Openheid kan bijdragen aan de verwerking van het oorlogsverleden.

Nooit antwoord

In september 2010 hadden wij informeel overleg met het college van procureurs-generaal, maar nadien werd het stil. In mei 2012 schreven wij het college een brief in de hoop op verder vertrouwelijk overleg. Nooit kregen we enig antwoord, tenzij mondeling, via het kabinet van de minister van Justitie. Uit niets blijkt dat de procureurs-generaal dit dossier willen deblokken. De minister moet niet langer wachten op het advies dat ze hen lang geleden gevraagd heeft maar de zaak ter hand nemen. Ze heeft de bevoegdheid om dat te doen.

Thans moeten gerechtelijke archieven ouder dan 30 jaar worden overgemaakt aan het Rijksarchief. Dat is ook zo voor de repressiearchieven. Het is echter aberrant dat praktijkmagistraten de toestemming moeten verlenen om ze daar te raadplegen. De magistratuur heeft andere, meer dringende opdrachten en staat te ver weg van die vergeelde dossiers. De gerechtelijke archieven moeten dus eenzelfde statuut krijgen als alle andere overheidsarchieven die om bepaalde redenen niet zomaar kunnen worden vrijgegeven. Een KB moet bepalen dat alle gerechtelijke archieven ouder dan 30 jaar, ook deze van de voormalige militaire rechtbanken, voor hun consultatie toestemmingsafhankelijk worden van het Rijksarchief. Zo eenvoudig is dat. Nu nog de politieke wil.
